

2 w 2022 (352)

Dokąd powinniśmy zmierzać z zuchem starszym?

Data publikacji: 05.01.2022 / Autor: Michał Topolski**Odpowiedź: do drużyny harcerzy!
Zacznijmy jednak od początku...**

Gdy będziemy obserwowali regularnie zuchy uczęszczające do naszej gromady, spostrzeżemy, że ich charaktery ulegają całkiem szybkim zmianom. Wszakże dzieci w wieku zuchowym nie mają jeszcze w pełni ukształtowanej osobowości i z biegiem czasu mogą (również dzięki naszej pomocy) wyzbyć się złych zachowań, odkryć w sobie odwagę i śmiałość, egoizm zamienić na chęć współpracy, zacząć wykazywać się większą odpowiedzialnością, zaradnością itp. Jednak coraz dłuższy czas spędzony w gromadzie przez danego zucha będzie niósł także negatywne konsekwencje. Nie będą one pojawiały się z takim samym nasileniem u każdego dziecka, ale w przypadku niemal każdego naszego podopiecznego dostrzeżemy co najmniej ich ślad. O jakich to negatywnych skutkach długiego stażu w gromadzie mowa? Pozwolę sobie zaprezentować to na podstawie sylwetek paru nieco arbitralnie wyznaczonych „typów” zuchów z długim stażem w jednostce. Wierzę, że pomimo pewnej stereotypizacji pozwolą one zilustrować problem.

1. Zuch-kierownik – wszystkich nowych towarzyszy w gromadzie traktuje w nieprzyjazny sposób, z góry. Dużo już widział, zdobył wiele sprawności i nie pozwoli, żeby jakiś niedoświadczony nowicjusz siedział koło niego lub zbyt długo stał w pobliżu. Wyraźnie czuje się lepszy od innych, więc domaga się lepszego traktowania przez kadrę. Ma już swoją paczkę kolegów i nie zadaje się zbyt z kimkolwiek spoza niej. Uważa, że osiągnął już wszystko.

2. Zuch-starzec – wszystko już na tym świecie widział, wszystko już się w jego życiu wydarzyło. Wieloletnie zuchowe doświadczenie nie pozwala mu się już angażować i cieszyć zbiórkami, nawet najciekawsza fabuła już go nie interesuje. Być może chciałby się nawet poczuć jak za dawnych lat, ale teraz to już nie to samo...

3. Zuch-poważny – „Skończyła się już zabawa, teraz czas na poważne życiowe zadania, dajcie mi nóż i zostawcie mnie w lesie. Nie będę już szukał zagubionego jaskiniowca – jestem już za mądry i wiem, że to ten przygłup przyboczny biega po boisku w szlafroku, z kijem w ręku i udaje. Przechytryłem całą kadrę i odkryłem spisek – nic co tu się dzieje na tych zbiórkach nie jest prawdą!”

Dlaczego u starszych zuchów możemy zaobserwować takie zachowania? Przyczyn jest parę.

Pierwszą, najbardziej oczywistą jest znudzenie się zucha tym, co się dzieje w gromadzie. Rzeczą naturalną dla każdego człowieka jest przyzwyczajanie się do powtarzających się motywów i sytuacji. Gdy w naszej jednostce osiągamy bardzo wysoki poziom metodyczny i potrafimy przeprowadzić bardzo interesujące zbiórki, na których dzieją się niesamowite rzeczy, to zuch do takiej niesamowitości i wysokiej jakości się przyzwyczai. Trzeba pamiętać jednak, że dobre i urozmaicone zbiórki są bardzo ważne, bo dużo wolniej znudzą się one naszym podopiecznym i dadzą im większą szansę na rozwój.

Inną przyczyną jest brak wyraźnego wzorca, do którego mogliby dążyć najstarsi w naszej gromadzie chłopcy. To zuchy trzeciej gwiazdki są dla młodszych wyznacznikiem poziomu, do którego mają dążyć. Zuchy na tym etapie często uważają, że osiągnęły już wszystko – mają mnóstwo sprawności i komplet gwiazdek. Natomiast wódz i przybocznicy to jeszcze postaci za bardzo odległe, żeby zuchy mogły starać się do nich dorównać.

Ostatnią ważną przyczyną są biologiczne i psychologiczne zmiany zachodzące u dzieci w wieku zuchowym. 11-latek różni się od 7-latka do tego stopnia, że w pewnym momencie starsze dziecko przestaje pasować tak dobrze do metodyki zuchowej. [Więcej informacji na ten temat znajduje się w artykule dotyczącym rozwoju psychofizycznego zucha.](#)

Jak zaradzić problemom zuchów starszych?

Prawda jest taka, że na większość z tych problemów nie znajdziemy ostatecznego rozwiązania – przynajmniej nie w gromadzie. Dlatego gdy zuchy osiągną odpowiedni wiek przekazujemy je dalej, do drużyny harcerzy, gdzie dzięki innej metodzie będzie można im zaradzić. Nowe środowisko sprawi, że dla zuchów znów wszystko będzie świeże, a zastępowy i starsi koledzy będą dobrymi wzorami do naśladowania. Jednocześnie zmiana grupy, w której znajduje się dany chłopak może być dla niego stresująca, a rzeczy, które dzieją się w harcerskim zastępie będą obce, zupełnie inne od tego, co robił w gromadzie. Aby zapobiec tym problemom, gdy zuch osiągnie trzecią gwiazdkę i jest w odpowiednim wieku rozpoczynamy **proces płynnego przekazywania** go do drużyny.

No właśnie - proces

Przejście naszego podopiecznego do drużyny to nie tylko odbywający się pod osłoną nocy ostatni Wielki Obrzęd. Jest to droga, proces płynnej zamiany metodyki zuchowej na harcerską. Pierwszej analizie sytuacji warto dokonać zaraz po przekazaniu poprzedniego rocznika. Formy pracy z zuchem starszym najlepiej zintensyfikować, gdy dany zuch zdobędzie trzecią gwiazdkę lub zuch, który z różnych powodów nie zdąży jej zdobyć będzie niebawem przechodził do drużyny harcerzy. Wiąże się to z tym, że okres przejściowy w jednym przypadku potrwa nawet rok, w drugim pół roku, a w innym nieco ponad dwa miesiące. Ważne jest to, żeby nigdy nie skracać sztucznie tego czasu i oddawać zucha szybciej do drużyny. Jest to często duża pokusa, niektóre zuchy wydają nam się dużo bardziej dojrzałe i pozornie gotowe na przejście, ale takie rozwiązanie może mieć dużo złych konsekwencji - możemy przeceniać gotowość emocjonalną naszego podopiecznego i szybko stracić go po przekazaniu. Dodatkowo harcerz, który przychodzi w nieregulaminowym wieku do drużyny ma „rozstrojony” dalszy cykl zdobywania stopni i może zacząć nudzić się harcerstwem w młodszym wieku. Gdy już zaczniemy postrzegać przekazanie zucha jako proces, musimy zadać sobie pytanie: Czym należy go wypełnić?

Formy pracy z zuchem starszym

Gdy organizujemy działania dla starszych zuchów, powinniśmy pamiętać o mieszanii elementów zuchowych z elementami harcerskimi. Im bliżej przekazania, tym więcej może być tych drugich. Nie zapomnijmy jednak o wkomponowaniu dodatkowych zbiorów w fabułę, praktykowaniu obrzędowości gromady, czy też o sprawnościach zuchowych.

1. Zadania specjalne

Każdy zuch niesamowicie lubi otrzymywać indywidualną misję do wykonania. Czuje się wtedy ważny, bo widzi, że zwróciliśmy na niego uwagę i nie postrzegamy go tylko przez pryzmat grupy. Dla naszych starszych podopiecznych jest to szczególnie ważne. W ich przypadku warto skupić się na zadaniach, które mają realny wymiar (zadania czysto fabularne zostawmy dla młodszych). Może być to na przykład przygotowanie na następną zbiórkę szyfru i nauczenie go gromady, która będzie potrzebowała go do zaszyfrowania listu w butelce od szalonego kapitana lub pomoc drużynowemu w przygotowaniu treningowego toru przeszkód dla młodszych łowców... Możliwości jest wiele, zadania mogą być realizowane nie tylko podczas samej zbiórki, ale także w tygodniu, dzięki czemu uświadamiamy naszym podopiecznym, że są zuchami nie tylko w sobotę lub inny dzień zbiorów.

2. Zbiórki Zastępu Trzeciej Gwiazdki

Zbiórki takie warto rozpocząć na miesiąc lub dwa przed przekazaniem. Wtedy to starsze zuchy będą miały okazję skosztować bardziej harcerskich form pracy. To dobry moment na nauczenie ich pierwszych piosenek ogniskowych, pokazanie, jak obsługuje się busolę, czy przejście się po miejscowym lesie i oprowadzenie ich po charakterystycznych jego punktach. Warto na te zbiórki zapraszać członków drużyny harcerzy, aby zapoznawali się z zuchami – w szczególności dobrze jest zaangażować ich przyszłego zastępowego.

3. Odwiedziny u harcerzy

Ciekawym pomysłem będzie też zabranie zastępu trzeciej gwiazdki na jeden dzień obozu harcerskiego lub odwiedzenie drużyny harcerzy podczas zbiórki. Nie chodzi o, to żeby zuchy brały czynny udział w całości tych wydarzeń, ale o oswojenie ich i zaciekawienie tym, co robią harcerze. Warto potraktować to niejako turystycznie i poobserwować harcerzy, wytłumaczyć kto jest kim, co jest czym i co się dzieje.

Pamiętajmy, że nie tylko zuch musi być przygotowany do przejścia do drużyny. Bardzo ważne jest, by rodzice byli dobrze poinformowani i już od samego początku uczestnictwa swojego syna w gromadzie zdawali sobie sprawę, że w pewnym momencie zuchy przechodzą do harcerzy – nam może to wydawać się oczywiste, ale dla rodziców takie być nie musi.

P.S. Gdy już nadejdzie czas przekazania zuchów do drużyny, pamiętaj, że ma to być WIELKI FINAŁ Waszej wspólnej przygody!

[Michał Topolski](#)

Zuchmistrz, instruktor z pięknej Opolszczyzny, w latach 2019-2023 drużynowy 0 KGZów „Łowcy z Pradawnej Puszczy” (tak – „zerowej”) z którą zdobył trop wilka, a w latach 2023-2024 drużynowy 0 KDWów „Krzyk”. Obecnie robi dużo rzeczy, ale przede wszystkim kieruje Wydziałem Zuchów GKHy. Z wykształcenia inżynier cyberbezpieczeństwa, posiada kolekcję piór wiecznych i lubi dyskutować na różne tematy.